

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 11 февруари 2026 г.
(OR. en)

15927/25

Междуинституционални досиета:
2025/0162 (NLE)
2025/0163 (NLE)

AELE 105
CH 60
MI 955

ЗАКОНОДАТЕЛНИ АКТОВЕ И ДРУГИ ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ

Относно: Институционален протокол към Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга страна, относно свободното движение на хора

ИНСТИТУЦИОНАЛЕН ПРОТОКОЛ
КЪМ СПОРАЗУМЕНИЕТО
МЕЖДУ ЕВРОПЕЙСКАТА ОБЩНОСТ И НЕЙНИТЕ ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ,
ОТ ЕДНА СТРАНА,
И КОНФЕДЕРАЦИЯ ШВЕЙЦАРИЯ, ОТ ДРУГА СТРАНА,
ОТНОСНО СВОБОДНОТО ДВИЖЕНИЕ НА ХОРА

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ, наричан по-нататък „Съюзът“,

и

КОНФЕДЕРАЦИЯ ШВЕЙЦАРИЯ, наричана по-нататък „Швейцария“,

КАТО ВЗЕХА ПРЕДВИД Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Швейцарската конфедерация, от друга страна, относно свободното движение на хора, съставено в Брюксел на 21 юни 1999 г. (наричано по-долу „Споразумението“), което влезе в сила на 1 юни 2002 г.;

КАТО ВЗЕХА ПРЕДВИД Протокола към Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга страна, за свободното движение на хора по отношение на участието, като договарящи страни, на Чешката република, Република Естония, Република Кипър, Република Латвия, Република Литва, Република Унгария, Република Малта, Република Полша, Република Словения и Словашката република след присъединяването им към Европейския съюз, съставен в Брюксел на 26 октомври 2004 г., който влезе в сила на 1 април 2006 г.;

КАТО ВЗЕХА ПРЕДВИД Протокола към Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга, относно свободното движение на хора във връзка с участието на Република България и Румъния като договарящи страни след присъединяването им към Европейския съюз, съставен в Брюксел на 27 май 2008 г., който влезе в сила на 1 юни 2009 г.;

КАТО ВЗЕХА ПРЕДВИД Протокола към Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга страна, относно свободното движение на хора във връзка с участието на Република Хърватия като договаряща страна след присъединяването ѝ към Европейския съюз, съставен в Брюксел на 4 март 2016 г., който влезе в сила на 1 януари 2017 г.;

КАТО ИМАТ ПРЕДВИД, ЧЕ сключените от Съюза споразумения обвързват институциите на Съюза и държавите членки; следователно настоящият протокол се прилага по отношение на договарящите страни, както е посочено в Споразумението;

КАТО ИМАТ ПРЕДВИД, ЧЕ Съюзът и Швейцария са обвързани от множество двустранни споразумения, обхващащи различни области, в които се предвиждат специфични права и задължения, подобни в някои отношения на тези, предвидени в рамките на Съюза;

КАТО ПРИПОМНЯТ, че целта на тези двустранни споразумения е да се повиши конкурентоспособността на Европа и да се създадат по-тесни икономически връзки между договарящите страни, основани на равенство, реципрочност и общ баланс на техните предимства, права и задължения;

РЕШЕНИ да засилят и задълбочат участието на Швейцария във вътрешния пазар на Съюза въз основа на същите правила като тези, които се прилагат за вътрешния пазар, като същевременно запазят своята независимост и независимостта на своите институции, а по отношение на Швейцария — зачитането на принципите, произтичащи от пряката демокрация, федерализма и секторния характер на участието ѝ във вътрешния пазар;

КАТО ПОТВЪРЖДАВАТ ОТНОВО, че се запазва компетентността на Федералния върховен съд на Швейцария и на всички други швейцарски съдилища, както и на съдилищата на държавите — членки на Европейския съюз, и на Съда на Европейския съюз да тълкуват Споразумението в отделни случаи;

КАТО СЪЗНАВАТ, че се осигурява единство в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария, както настоящи, така и бъдещи,

СЕ СПОРАЗУМЯХА ЗА СЛЕДНОТО:

ГЛАВА 1

ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

ЧЛЕН 1

Цели

1. Целта на настоящия протокол е да се гарантира на договарящите страни и на икономическите оператори и физическите лица по-голяма правна сигурност, равно третиране и еднакви условия на конкуренция в областта, свързана с вътрешния пазар, попадаща в обхвата на Споразумението.

2. За да се постигне целта, посочена в параграф 1, настоящият протокол предоставя нови институционални решения, улесняващи непрекъснатото и балансирано укрепване на икономическите отношения между договарящите страни. Като се отчитат принципите на международното право, с настоящия протокол се определят по-специално институционалните решения за Споразумението, които са общи за двустранните споразумения, които са сключени или предстои да бъдат сключени в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария, без да се променят обхватът или целите на Споразумението, а именно:
 - а) процедурата за привеждане на Споразумението в съответствие с правните актове на Съюза, които са от значение за Споразумението;

 - б) еднаквото тълкуване и прилагане на Споразумението и на правните актове на Съюза, на които се прави позоваване в Споразумението;

- в) наблюдението и прилагането на Споразумението; и
- г) уреждането на спорове в контекста на Споразумението.

ЧЛЕН 2

Връзка със Споразумението

1. Настоящият протокол, приложението и допълнението към него са неделима част от Споразумението.
2. Разпоредбите на Споразумението, които се отменят с настоящия протокол, са изброени по-долу:
 - а) член 16;
 - б) член 17; и
 - в) член 19.
3. Позоваванията на „Европейската общност“ или на „Общността“ в Споразумението се считат за позовавания на Съюза.

ЧЛЕН 3

Двустранни споразумения в областите, свързани с вътрешния пазар,
в които участва Швейцария

1. Съществуващите и бъдещите двустранни споразумения между Съюза и Швейцария в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария, се считат за съгласувано цяло, което осигурява баланс на правата и задълженията между Съюза и Швейцария.
2. Споразумението представлява двустранно споразумение в област, свързана с вътрешния пазар, в която участва Швейцария.

ГЛАВА 2

ПРИВЕЖДАНЕ НА СПОРАЗУМЕНИЕТО В СЪОТВЕТСТВИЕ С ПРАВНИТЕ АКТОВЕ НА
СЪЮЗА

ЧЛЕН 4

Участие в изготвянето на правни актове на Съюза („оформяне на решения“)

1. При изготвянето на предложение за правен акт на Съюза в съответствие с Договора за функционирането на Европейския съюз (наричан по-нататък „ДФЕС“) в областта, обхваната от Споразумението, Европейската комисия (наричана по-нататък „Комисията“) информира Швейцария за това и неофициално се консултира с експерти на Швейцария по същия начин, по който иска становищата на експерти на държавите — членки на Съюза, при изготвянето на своите предложения.

По искане на една от договарящите страни, в Съвместния комитет, създаден по силата на член 14 от Споразумението (наричан по-нататък „Съвместният комитет“), се провежда предварителен обмен на мнения.

Договарящите страни се консултират отново, по искане на една от тях, в рамките на Съвместния комитет във важни моменти от етапа, предхождащ приемането на правния акт от Съюза, в рамките на непрекъснат процес на информиране и консултиране.

2. При изготвянето, в съответствие с ДФЕС, на делегирани актове относно основни актове от правото на Съюза в областта, обхваната от Споразумението, Комисията гарантира, че Швейцария има възможно най-широко участие в изготвянето на проектите на тези делегирани актове, и се консултира с експерти на Швейцария на същата основа, на която се консултира с експерти на държавите — членки на Съюза.

3. При изготвянето, в съответствие с ДФЕС, на актове за изпълнение относно основни актове от правото на Съюза в областта, обхваната от Споразумението, Комисията гарантира, че Швейцария има възможно най-широко участие в изготвянето на проектите на тези актове за изпълнение, които ще бъдат представени по-късно на комитетите, подпомагащи Комисията при упражняването на изпълнителните ѝ правомощия, и се консултира с експерти на Швейцария на същата основа, на която се консултира с експерти на държавите — членки на Съюза.

4. Експертите на Швейцария участват в работата на комитети, които не са обхванати от параграфи 2 и 3, когато това е необходимо за правилното функциониране на Споразумението.

Съвместният комитет изготвя и актуализира списък на тези комитети и, когато е целесъобразно, на други комитети със сходни характеристики.

5. Настоящият член не се прилага по отношение на правни актове на Съюза или разпоредби от тях, попадащи в обхвата на изключение, посочено в член 5, параграф 7.

ЧЛЕН 5

Включване на правни актове на Съюза

1. За да се гарантират правната сигурност и хомогенността на правото в областта, свързана с вътрешния пазар, в която участва Швейцария по силата на Споразумението, Швейцария и Съюзът гарантират, че правните актове на Съюза, приети в областта, обхваната от Споразумението, се включват в Споразумението възможно най-бързо след приемането им.
2. Правните актове на Съюза, включени в Споразумението в съответствие с параграф 4 от настоящия член, по силата на включването им в Споразумението са част от правния ред на Швейцария, като според случая са предмет на адаптациите, приети от Съвместния комитет.
3. Когато приема правен акт в областта, обхваната от Споразумението, Съюзът информира Швейцария за това възможно най-бързо чрез Съвместния комитет. По искане на една от договарящите страни Съвместният комитет провежда обмен на мнения.
4. Съвместният комитет действа в съответствие с параграф 1 от настоящия член, като приема възможно най-бързо решение за изменение на приложения I—III към Споразумението, включително необходимите адаптации.

5. Без да се засягат параграфи 1 и 2 от настоящия член, ако е необходимо, за да се осигури съгласуваност на Споразумението с приложението към него, изменено съгласно параграф 4 от настоящия член, Съвместният комитет може да предложи на договарящите страни да одобрят в съответствие с вътрешните си процедури преразглеждането на Споразумението.

6. Позоваванията в Споразумението на правни актове на Съюза, които вече не са в сила, се считат за позовавания на правните актове на Съюза, отменящи въпросните правни актове, включени в приложението към Споразумението, считано от влизането в сила на решението на Съвместния комитет за съответното изменение на приложението към Споразумението съгласно параграф 4 от настоящия член, освен ако в съответното решение е предвидено друго.

7. Задължението по параграф 1 не се прилага за правните актове на Съюза или техните разпоредби, попадащи в обхвата на някое от изключенията, изброени по-долу:

членове 5ж, 5з, 5и, 5й, 7б, 7д, 7е, 7ж, 7з, нито за приложение II, точка II.1, букви а)–е).

8. При спазване на член 6 решенията на Съвместния комитет съгласно параграф 4 от настоящия член влизат в сила незабавно, но при никакви обстоятелства преди датата, на която съответният правен акт на Съюза става приложим в Съюза.

9. Договарящите страни си сътрудничат добросъвестно по време на процедурата, предвидена в настоящия член, за да улеснят вземането на решения.

10. Съюзът и Швейцария отчитат принципа на „равно заплащане за равен труд на едно и също място“ и двустепенната система на Швейцария за правоприлагане.

ЧЛЕН 6

Изпълнение на конституционни задължения от страна на Швейцария

1. По време на обмена на мнения, посочен в член 5, параграф 3, Швейцария информира Съюза дали дадено решение, посочено в член 5, параграф 4, изисква изпълнението на конституционни задължения от страна на Швейцария, за да стане обвързващо.
2. Когато решението, посочено в член 5, параграф 4, изисква от Швейцария да изпълни конституционните си задължения, за да стане това решение обвързващо, Швейцария разполага със срок от най-много две години, считано от датата на информацията, предвидена в параграф 1 от настоящия член, освен когато е започнала процедура за референдум, като в такъв случай срокът се удължава с една година.
3. Докато се очаква информацията от Швейцария, че страната е изпълнила конституционните си задължения, договарящите страни прилагат временно решението, посочено в член 5, параграф 4, освен ако Швейцария уведоми Съюза, че временното прилагане на решението не е възможно, и представи причините за това.

При никакви обстоятелства не може временното прилагане на решението, посочено в член 5, параграф 4, да настъпи преди датата, на която съответният правен акт на Съюза става приложим в Съюза.
4. Швейцария незабавно уведомява Съюза чрез Съвместния комитет за изпълнението на конституционните си задължения, посочени в параграф 1.
5. Решението, посочено в член 5, параграф 4 влиза в сила в деня на предаване на уведомлението, предвидено в параграф 4 от настоящия член, но при никакви обстоятелства преди датата, на която съответният правен акт на Съюза става приложим в Съюза.

ГЛАВА 3

ТЪЛКУВАНЕ И ПРИЛАГАНЕ НА СПОРАЗУМЕНИЕТО

ЧЛЕН 7

Принцип за еднакво тълкуване

1. За постигането на целите, определени в член 1, и в съответствие с принципите на международното публично право двустранните споразумения в областите, свързани с вътрешния пазар, в които Швейцария участва, и правните актове на Съюза, на които се прави позоваване в тези споразумения, се тълкуват и прилагат еднакво в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария.
2. Правните актове на Съюза, на които се прави позоваване в Споразумението, и — доколкото тяхното прилагане включва понятия от правото на Съюза — разпоредбите на Споразумението се тълкуват и прилагат в съответствие със съдебната практика на Съда на Европейския съюз, предхождаща или последваща подписването на Споразумението.

ЧЛЕН 8

Принцип на ефективно и хармонично прилагане

1. Комисията и компетентните органи на Швейцария си сътрудничат и се подпомагат взаимно при осигуряването на наблюдение върху прилагането на Споразумението. Те могат да обменят информация относно дейностите по наблюдение на прилагането на Споразумението. Те могат да обменят мнения и да обсъждат въпроси от взаимен интерес.
2. Всяка договаряща страна предприема подходящи мерки, за да гарантира ефективното и хармонично прилагане на Споразумението на своята територия.
3. Наблюдението на прилагането на Споразумението се извършва съвместно от договарящите страни в рамките на Съвместния комитет.

Ако Комисията или компетентните органи на Швейцария узнаят за случай на неправилно прилагане, въпросът може да бъде отнесен до Съвместния комитет, за да се намери приемливо решение.

4. Комисията и компетентните органи на Швейцария съответно наблюдават прилагането на Споразумението от другата договаряща страна. Прилага се процедурата, предвидена в член 10.

Доколкото, за да се гарантира ефективното и хармонично прилагане на Споразумението, институциите на Съюза следва да разполагат с определени правомощия за наблюдение по отношение на една договаряща страна, като например правомощията за разследване и вземане на решения, Споразумението трябва специално да предвижда тези правомощия.

ЧЛЕН 9

Принцип на изключителност

Договарящите страни се ангажират да не използват за решаването на спор относно тълкуването или прилагането на Споразумението и на правните актове на Съюза, на които се прави позоваване в Споразумението, или, когато е приложимо, относно съответствието със Споразумението на решение, прието от Комисията въз основа на Споразумението, който и да е метод за уреждане на спора, различен от предвидените в настоящия протокол.

ЧЛЕН 10

Процедура в случай на затруднение при тълкуването или прилагането

1. В случай на затруднение при тълкуването или прилагането на Споразумението или на правен акт на Съюза, на който се прави позоваване в Споразумението, договарящите страни се консултират помежду си в рамките на Съвместния комитет, за да намерят взаимно приемливо решение. За тази цел на Съвместния комитет се предоставят всички полезни елементи на информация, за да може той да направи подробен преглед на ситуацията. Съвместният комитет проучва всички възможности, които позволяват да се запази правилното функциониране на Споразумението.
2. Ако Съвместният комитет не е в състояние да намери решение на затруднението, посочено в параграф 1 от настоящия член, в срок от три месеца от датата, на която затруднението е било отнесено до него, всяка от договарящите страни може да поиска арбитражен съд да разреши спора в съответствие с правилата, определени в допълнението.

3. Когато спорът повдига въпрос относно тълкуването или прилагането на разпоредба, посочена в член 7, параграф 2, ако тълкуването на тази разпоредба е от значение за разрешаването на спора и то е необходимо на арбитражния съд, за да постанови своето решение, той отнася въпроса до Съда на Европейския съюз.

Когато спорът повдига въпрос относно тълкуването или прилагането на разпоредба, която попада в обхвата на изключение от задължението за динамично привеждане в съответствие, посочено в член 5, параграф 7, и когато спорът не включва тълкуване или прилагане на понятия от правото на Съюза, арбитражният съд решава спора, без да сезира Съда на Европейския съюз.

4. Когато арбитражният съд сезира Съда на Европейския съюз съгласно параграф 3:

- а) решението на Съда на Европейския съюз има задължителна сила за арбитражния съд; и
- б) Швейцария се ползва със същите права като държавите членки и институциите на Съюза и подлежи на същите процедури пред Съда на Европейския съюз *mutatis mutandis*.

5. Всяка договаряща страна взема всички необходими мерки, за да изпълни добросъвестно решението на арбитражния съд.

Договарящата страна, за която арбитражният съд е установил, че не е спазила Споразумението, информира другата договаряща страна чрез Съвместния комитет за мерките, които е предприела, за да се съобрази с решението на арбитражния съд.

6. При разрешаването на споровете, отнесени до Съвместния комитет, добросъвестно се вземат предвид гаранциите, предвидени в Съвместната декларация за отказ на социално подпомагане и прекратяване на пребиваването преди придобиването на постоянно пребиваване и Съвместната декларация относно уведомяването за започване на работа, приложени към Заключителния акт към Споразумението.

Първа алинея се прилага докато и доколкото гаранциите остават съвместими със съответните правни актове на Съюза, включени в Споразумението. Гаранциите не засягат прилагането на член 5, параграф 1 от настоящия протокол.

ЧЛЕН 11

Компенсаторни мерки

1. Ако договарящата страна, за която арбитражният съд е установил, че не се е съобразила със Споразумението, не информира другата договаряща страна в разумен срок, определен в съответствие с член IV.2, параграф 6 от допълнението, за мерките, които е предприела, за да се съобрази с решението на арбитражния съд, или ако другата договаряща страна счита, че съобщените мерки не съответстват на решението на арбитражния съд, тази друга договаряща страна може да приеме пропорционални компенсаторни мерки в рамките на Споразумението или на всяко друго двустранно споразумение в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария (наричани по-нататък „компенсаторни мерки“), за да отстрани потенциален дисбаланс. Въпросната друга договаряща страна уведомява договарящата страна, за която арбитражният съд е установил, че не е спазила Споразумението, за компенсаторните мерки, които се посочват в уведомлението. Тези компенсаторни мерки пораждат действие три месеца след датата на уведомлението.

2. Ако в срок от един месец от датата на уведомяване за планираните компенсаторни мерки Съвместният комитет не е взел решение за спиране, изменение или отмяна на тези компенсаторни мерки, всяка от договарящите страни може да отнесе въпроса за пропорционалността на тези компенсаторни мерки до арбитраж в съответствие с допълнението.
3. Арбитражният съд взема решение в сроковете, определени в член III.8, параграф 4 от допълнението.
4. Компенсаторните мерки нямат обратно действие. По-специално се запазват правата и задълженията, които физическите лица и икономическите оператори вече са придобили преди влизането в сила на компенсаторните мерки.

ЧЛЕН 12

Сътрудничество между юрисдикциите

1. За да се насърчи еднаквото тълкуване, Федералният върховен съд на Швейцария и Съдът на Европейския съюз се споразумяват за диалог и условията за провеждането му.
2. Когато съд на държава — членка на Съюза, сезира Съда на Европейския съюз с преюдициален въпрос относно тълкуването на Споразумението или на разпоредба от правен акт на Съюза, посочен в него, Швейцария има право да представи на Съда на Европейския съюз изявления или писмени становища.

ГЛАВА 4

ДРУГИ РАЗПОРЕДБИ

ЧЛЕН 13

Финансова вноска

1. Швейцария допринася за финансирането на дейностите на агенциите, информационните системи и другите дейности на Съюза, изброени в член 1 от приложението, до които има достъп, в съответствие с настоящия член и приложението.

Съвместният комитет може да приеме решение за изменение на приложението.

2. Съюзът може по всяко време да спре участието на Швейцария в дейностите, посочени в параграф 1 от настоящия член, ако Швейцария не спази крайния срок за плащане в съответствие с условията за плащане, определени в член 2 от приложението.

Когато Швейцария не спази крайния срок за плащане, Съюзът изпраща на Швейцария официално напомнително писмо. Ако в срок от 30 дни от датата на получаване на официалното напомнително писмо не бъде извършено пълно плащане, Съюзът може да спре участието на Швейцария в съответната дейност.

3. Финансовата вноска е под формата на сума, състояща се от:

а) оперативна вноска; и

б) такса за участие.

4. Финансовата вноска е под формата на годишна финансова вноска и е дължима на датите, посочени в поканите за внасяне на средства, отправени от Комисията.

5. Оперативната вноска се основава на алгоритъм за вноските, определен като съотношението на brutния вътрешен продукт (БВП) на Швейцария по пазарни цени към БВП на Съюза по пазарни цени.

За тази цел данните за БВП по пазарни цени на договарящите страни са последните данни, налични към 1 януари на годината, през която се извършва годишното плащане, предоставени от Статистическата служба на Европейския съюз, при надлежно спазване на Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария за сътрудничество в областта на статистиката, съставено в Люксембург на 26 октомври 2004 г. Ако посоченото споразумение престане да се прилага, БВП на Швейцария е определеният въз основа на данните, предоставени от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

6. Оперативната вноска за всяка агенция на Съюза се изчислява чрез прилагане на алгоритъма за вноските към годишния ѝ гласуван бюджет, вписан в съответния(те) ред(ове) за субсидии в бюджета на Съюза за съответната година, като за всяка агенция се взема предвид евентуалната коригирана оперативна вноска, както е определено в член 1 от приложението.

Оперативната вноска за информационните системи и другите дейности се изчислява чрез прилагане на алгоритъма за вноските към съответния бюджет за въпросната година, както е посочено в документите за изпълнение на бюджета, като например работни програми или договори.

Всички референтни суми се основават на бюджетни кредити за поети задължения.

7. Годишната такса за участие е 4 % от годишната оперативна вноска, изчислена в съответствие с параграфи 5 и 6.

8. Комисията предоставя на Швейцария подходяща информация във връзка с изчисляването на нейната финансова вноска. Тази информация се предоставя при надлежно спазване на правилата на Съюза за поверителност и защита на данните.

9. Всички финансови вноски от Швейцария или плащания от Съюза, както и изчисляването на дължимите или подлежащите на получаване суми, се извършват в евро.

10. Ако влизането в сила на настоящия протокол не съвпада с началото на календарната година, оперативната вноска на Швейцария за въпросната година подлежи на корекция съобразно методиката и условията на плащане, определени в член 5 от приложението.

11. Подробни разпоредби за прилагането на настоящия член се съдържат в приложението.

12. Три години след влизането в сила на настоящия протокол и на всеки три години след това Съвместният комитет преразглежда условията за участие на Швейцария, определени в член 1 от приложението, и при необходимост ги адаптира.

ЧЛЕН 14

Позовавания на територии

Когато правните актове на ЕС, включени в Споразумението, съдържат позовавания на територията на „Европейския съюз“, „Съюза“, „общия пазар“ или „вътрешния пазар“, за целите на Споразумението тези позовавания се разбират като позовавания на териториите, посочени в член 24 от Споразумението.

ЧЛЕН 15

Позовавания на граждани на държавите — членки на Съюза

Когато правните актове на Съюза, включени в Споразумението, съдържат позовавания на граждани на държавите — членки на Съюза, за целите на Споразумението позоваванията се разбират като позовавания на граждани на държавите — членки на Съюза, и на Швейцария.

ЧЛЕН 16

Влизане в сила и изпълнение на правните актове на Съюза

Разпоредбите на правните актове на Съюза, включени в Споразумението, относно тяхното влизане в сила или изпълнение, не са от значение за целите на Споразумението.

Приложимите за Швейцария срокове и дати за въвеждане в сила и изпълнение на решенията за включване на правни актове на Съюза в Споразумението произтичат от член 5, параграф 8 и член 6, параграф 5, както и от разпоредбите относно преходния режим.

ЧЛЕН 17

Адресати на правните актове на Съюза

Разпоредбите на правните актове на Съюза, включени в Споразумението, които посочват като адресати държавите — членки на Съюза, не са от значение за целите на Споразумението.

ГЛАВА 5

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

ЧЛЕН 18

Изпълнение

1. Договарящите страни предприемат всички подходящи мерки, общи или конкретни, за да гарантират изпълнението на задълженията, произтичащи от Споразумението, и се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на неговите цели.

2. Договарящите страни предприемат всички необходими мерки, за да гарантират желанния резултат от правните актове на Съюза, на които е направено позоваване в Споразумението, и се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на техните цели.

ЧЛЕН 19

Влизане в сила

1. Настоящият протокол се ратифицира или одобрява от Съюза и Швейцария съгласно собствените им процедури. Съюзът и Швейцария се уведомяват взаимно за приключването на вътрешните процедури, необходими за влизането в сила на настоящия протокол.
2. Настоящият протокол влиза в сила на първия ден от втория месец след последното нотифициране относно следните инструменти:
 - а) Протокол за изменение към Споразумението между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга страна, относно свободното движение на хора;
 - б) Институционален протокол към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария по въпроси на въздушния транспорт;
 - в) Протокол за изменение към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария по въпроси на въздушния транспорт;

- г) Протокол за държавната помощ към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария по въпроси на въздушния транспорт;
- д) Институционален протокол към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария относно железопътния и автомобилен превоз на стоки и пътници;
- е) Протокол за изменение към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария относно железопътния и автомобилен превоз на стоки и пътници;
- ж) Протокол за държавната помощ към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария относно железопътния и автомобилен превоз на стоки и пътници;
- з) Протокол за изменение към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария относно търговията със селскостопански продукти;
- и) Институционален протокол към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария за взаимно признаване по отношение на оценка за съответствие;
- й) Протокол за изменение към Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария за взаимно признаване по отношение на оценка за съответствие;
- к) Споразумение между Европейския съюз и Конфедерация Швейцария относно редовната финансова вноска на Швейцария за намаляване на икономическите и социалните различия в Европейския съюз;

- л) Споразумение между Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия, от една страна, и Конфедерация Швейцария, от друга страна, относно участието на Конфедерация Швейцария в програми на Съюза;
- м) Споразумение между Европейския съюз и Конфедерация Швейцария относно реда и условията за участие на Конфедерация Швейцария в Агенцията на Европейския съюз за космическата програма.

ЧЛЕН 20

Изменение и прекратяване

1. Настоящият протокол може да бъде изменян по всяко време по взаимно съгласие на Съюза и Швейцария.
2. Ако Споразумението бъде прекратено в съответствие с член 25, параграф 3 от него, настоящият протокол престава да бъде в сила на датата, посочена в член 25, параграф 4 от Споразумението.
3. Когато Споразумението престане да бъде в сила, се запазват правата и задълженията, които физическите лица и икономическите оператори вече са придобили по силата на Споразумението преди датата на прекратяването му. Съюзът и Швейцария уреждат по взаимно съгласие действията, които се предприемат по отношение на правата в процеса на придобиването им.

Настоящият протокол е съставен в два еднообразни екземпляра на английски, български, гръцки, датски, естонски, ирландски, испански, италиански, латвийски, литовски, малтийски, немски, нидерландски, полски, португалски, румънски, словашки, словенски, унгарски, фински, френски, хърватски, чешки и шведски език, като текстовете на всички езици са еднакво автентични.

В ПОТВЪРЖДЕНИЕ НА КОЕТО долуподписаните упълномощени представители положиха подписите си под настоящия протокол.

Съставено в ... на... година

За Европейския съюз

За Конфедерация Швейцария

ПРИЛОЖЕНИЕ ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 13 ОТ ПРОТОКОЛА

ЧЛЕН 1

Списък на дейностите на агенциите, информационните системи и другите дейности на
Съюза,
в които Швейцария следва да участва финансово

Швейцария участва финансово в следното:

а) агенции:

няма.

б) информационни системи:

Европейска мрежа на службите по заетостта (EURES), създадена с Регламент (ЕС) 2016/589 на Европейския парламент и на Съвета от 13 април 2016 г. относно европейска мрежа на службите по заетостта (EURES), достъп на работниците до услуги за мобилност и по-нататъшно интегриране на пазарите на труда и за изменение на регламенти (ЕС) № 492/2011 и (ЕС) № 1296/2013 (ОВ L 107, 22.4.2016 г., стр. 1.), както се прилага в съответствие с приложение I към Споразумението;

Система за електронен обмен на данни за социалната сигурност (EESSI), създадена с Регламент (ЕО) № 883/2004 (ОВ L 166, 30.4.2004 г., стр. 1), поправен с ОВ L 200, 7.6.2004 г., стр. 1 и ОВ L 204, 4.8.2007 г., стр. 30, и Регламент (ЕО) № 987/2009 (ОВ L 284, 30.10.2009 г., стр. 1), както се прилага в съответствие с приложение II към Споразумението;

Информационна система за вътрешния пазар (ИСВП), създадена с Регламент (ЕС) 1024/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. относно административно сътрудничество посредством Информационната система за вътрешния пазар и за отмяна на Решение 2008/49/ЕО на Комисията (ОВ L 316, 14.11.2012 г., стр. 1), както се прилага в съответствие с приложение I и приложение III към Споразумението.

- в) други дейности:
няма.

ЧЛЕН 2

Условия за плащане

1. Плащанията, дължими съгласно член 13 от Протокола, се извършват в съответствие с настоящия член.
2. При отправяне на поканата за внасяне на средства за финансовата година Комисията съобщава на Швейцария следната информация:
 - а) размера на оперативната вноски: и

б) размера на таксата за участие.

3. Комисията съобщава на Швейцария, във възможно най-кратък срок и най-късно на 16 април от всяка финансова година, следната информация във връзка с участието на Швейцария:

- а) сумите на бюджетните кредити за поети задължения в годишния гласуван бюджет на Съюза, вписани в съответния(те) ред(ове) за субсидии в бюджета на Съюза за съответната година за всяка агенция на Съюза, като за всяка агенция се взема предвид коригираната оперативна вноска, както е определено в член 1 от настоящото приложение, и сумите на бюджетните кредити за поети задължения във връзка с гласувания бюджет на Съюза за съответната година относно съответния бюджет на информационните системи и други дейности, покриващи участието на Швейцария в съответствие с член 1 от настоящото приложение;
- б) размера на таксата за участие, посочена в член 13, параграф 7 от Протокола; и
- в) по отношение на агенциите, през година N + 1 сумите на бюджетните задължения, поети във връзка с бюджетните кредити за поети задължения, разрешени през година N по съответния(те) ред(ове) за субсидии в бюджета на Съюза във връзка с годишния бюджет на Съюза, вписани в съответния(те) ред(ове) за субсидии в бюджета на Съюза за година N.

4. Въз основа на своя проектобюджет Комисията предоставя прогноза за информацията по параграф 3, букви а) и б) във възможно най-кратък срок и най-късно до 1 септември на финансовата година.

5. Най-късно на 16 април, а ако е приложимо за съответната агенция, информационна система или друга дейност — най-рано на 22 октомври и най-късно на 31 октомври на всяка финансова година, Комисията отправя до Швейцария покана за внасяне на средства, която съответства на вноската на Швейцария съгласно настоящото споразумение за всяка от агенциите, информационните системи и другите дейности, в които участва Швейцария.

6. Поканата(ите) за внасяне на средства, посочена(и) в параграф 5, се структурира(т) на траншове, както следва:

а) първият транш за всяка година във връзка с поканата за внасяне на средства, която се отправя до 16 април, съответства на сума, която не надвишава равностойността на прогнозната годишна финансова вноска за съответната агенция, информационна система или друга дейност, посочена в параграф 4.

Швейцария плаща сумата, посочена в тази покана за внасяне на средства, не по-късно от 60 дни след отправянето на поканата.

б) когато е приложимо, вторият транш за годината във връзка с поканата за внасяне на средства, която се отправя най-рано на 22 октомври и най-късно на 31 октомври, съответства на разликата между сумата, посочена в параграф 4, и сумата, посочена в параграф 5, ако сумата, посочена в параграф 5, е по-голяма.

Швейцария плаща сумата, посочена в тази покана за внасяне на средства, не по-късно от 21 декември.

За всяка покана за внасяне на средства Швейцария може да извършва отделни плащания за всяка агенция, информационна система или друга дейност.

7. За първата година от изпълнението на Протокола Комисията отправя еднократна покана за внасяне на средства в срок от 90 дни от влизането в сила на Протокола.

Швейцария плаща сумата, посочена в поканата за внасяне на средства, не по-късно от 60 дни след отправянето на поканата.

8. Всяко забавяне на плащането на финансовата вноска води до плащане от страна на Швейцария на лихва за забава върху неизплатената сума, считано от датата на падежа до деня, в който неизплатената сума е изплатена изцяло.

Лихвеният процент за дължими суми, неплатени до падежа, е процентът, прилаган от Европейската централна банка за нейните основни операции по рефинансиране, публикуван в серия С на *Официален вестник на Европейския съюз*, в сила на първия ден от месеца, в който се пада падежът, или 0 %— която от двете стойности е по-висока — плюс 3,5 процентни пункта.

ЧЛЕН 3

Корекция на финансовата вноска на Швейцария за агенциите на Съюза с оглед на изпълнението

Корекцията на финансовата вноска на Швейцария за агенциите на Съюза се извършва през година $N + 1$, когато първоначалната оперативна вноска се коригира нагоре или надолу с разликата между първоначалната оперативна вноска и коригирана вноска, изчислена чрез прилагане на алгоритъма за вноските за година N към размера на бюджетните задължения, поети по бюджетните кредити за поети задължения, разрешени през година N по съответния(те) ред(ове) за субсидии в бюджета на Съюза. Когато е приложимо, при разликата се взема предвид за всяка агенция основаната на проценти коригирана оперативна вноска, както е определено в член 1.

ЧЛЕН 4

Съществуващи договорености

Член 13 от Протокола и настоящото приложение не се прилагат за специфични договорености между Швейцария и Съюза, които включват финансови вноски от Швейцария. Агенциите, информационните системи и другите дейности, обхванати от такива договорености, са следните:

- Система за взаимно информиране за социалната закрила (MISSOC) в съответствие със съответните договорености на Швейцария и на Комисията със секретариата на MISSOC.

ЧЛЕН 5

Преходен режим

В случай че датата на влизане в сила на Протокола не е 1 януари, се прилага настоящият член чрез дерогация от член 2.

За първата година от прилагането на Протокола, във връзка с дължимата за въпросната година оперативна вноска, приложима за съответната агенция, информационна система или друга дейност, както е установено в съответствие с член 13 от Протокола и членове 1, 2 и 3 от настоящото приложение, оперативната вноска се намалява на принципа *pro rata temporis*, като размерът на годишната оперативна вноска се умножи по съотношението между:

- а) броя на календарните дни от датата на влизане в сила на Протокола до 31 декември на въпросната година; и
- б) общия брой календарни дни на въпросната година.

ДОПЪЛНЕНИЕ ОТНОСНО АРБИТРАЖНИЯ СЪД

ГЛАВА I

УВОДНИ РАЗПОРЕДБИ

ЧЛЕН I.1

Обхват

Ако една от договарящите страни (наричани по-нататък „страните“) внесе спор за арбитраж в съответствие с член 10, параграф 2 или член 11, параграф 2 от Протокола или отнесе случая за арбитраж в съответствие с член 14а, параграф 2 или параграф 4 от Споразумението, се прилагат правилата, предвидени в настоящото допълнение.

ЧЛЕН 1.2

Услуги за регистратура и секретариат

Международното бюро на Постоянния арбитражен съд в Хага (наричано по-нататък „Международното бюро“) изпълнява функциите на регистратура и осигурява необходимите секретарски услуги.

ЧЛЕН 1.3

Известия и изчисляване на сроковете

1. Известията, включително съобщенията или предложенията, могат да бъдат изпращани чрез всякакви средства за комуникация, които удостоверяват тяхното предаване или дават възможност за удостоверяването им.
2. Такива известия могат да бъдат изпращани по електронен път само ако страната специално е определила или разрешила въпросният адрес да се използва за тази цел.
3. Тези известия, които се връчват на страните, се изпращат за Швейцария — до Отдел „Европа“ към Федералния департамент на външните работи на Швейцария, а за Съюза — до Правната служба на Комисията.

4. Всеки срок, определен в настоящото допълнение, започва да тече от деня след настъпването на дадено събитие или извършването на дадено действие. Ако последният ден за предаване на документ съвпада с неработен ден на институциите на Съюза или на правителството на Швейцария, срокът за предаване на документа изтича на първия следващ работен ден. В рамките на срока се броят и неработните дни, които попадат в този период.

ЧЛЕН I.4

Известие за арбитраж

1. Страната, която поема инициативата да използва арбитраж (наричана по-нататък „страната ищец“), изпраща известие за арбитраж на другата страна (наричана по-нататък „страната ответник“) и на Международното бюро.
2. Приема се, че арбитражното производство започва в деня след деня, в който страната ответник е получила известието за арбитраж.
3. Известието за арбитраж включва следната информация:
 - а) искането спорът да се отнесе към арбитраж;
 - б) имената и данните за контакт на страните;
 - в) наименованието и адреса на представителя или представителите на страната ищец;

- г) правното основание на производството (член 10, параграф 2 или член 11, параграф 2 от Протокола) и:
- i) в случаите, посочени в член 10, параграф 2 от Протокола — въпроса, предизвикващ спора, както официално е вписан за разрешаване в дневния ред на Съвместния комитет в съответствие с член 10, параграф 1 от Протокола; и
 - ii) в случаите, посочени в член 11, параграф 2 от Протокола — решението на арбитражния съд, всички мерки за изпълнение, посочени в член 10, параграф 5 от Протокола, и оспорваните компенсаторни мерки;
 - iii) в случаите, посочени в член 14а, параграфи 2 и 4 от Споразумението — твърденията за затруднения в съответствие с член 14а, параграф 2 от Споразумението;
- д) посочването на правило, което е причина за спора или е свързано с него;
- е) кратко описание на спора; и
- ж) определянето на арбитър или — ако трябва да бъдат назначени петима арбитри — определянето на двама арбитри.

4. В случаите, посочени в член 10, параграф 3 от Протокола, известието за арбитраж може също да съдържа информация относно необходимостта от сезиране на Съда на Европейския съюз.

5. Всякакви твърдения относно достатъчността на известието за арбитраж не възпрепятстват сформиранието на арбитражния съд. Спорът се решава окончателно от арбитражния съд.

ЧЛЕН I.5

Отговор на известието за арбитраж

1. В срок от 60 дни от получаване на известието за арбитраж страната ответник изпраща на страната ищец и на Международното бюро отговор на известието за арбитраж, който включва следната информация:

- а) имената и данните за контакт на страните;
- б) наименованието и адреса на представителя или представителите на страната ответник;
- в) отговор на информацията, предоставена в известието за арбитраж в съответствие с член I.4, параграф 3, букви г), д) и е); и
- г) определянето на арбитър или — ако трябва да бъдат назначени петима арбитри — определянето на двама арбитри.

2. В случаите, посочени в член 10, параграф 3 от Протокола, отговорът на известието за арбитраж може също да съдържа отговор на информацията в известието за арбитраж съгласно член I.4, параграф 4 от настоящото допълнение и информацията относно необходимостта от сезиране на Съда на Европейския съюз.

3. Липсата на отговор или непълният или закъснял отговор от страната ответник на известието за арбитраж не възпрепятства сформиранието на арбитражен съд. Спорът се решава окончателно от арбитражния съд.

4. Ако в своя отговор на известието за арбитраж ответникът поиска арбитражният съд да се състои от петима арбитри, страната ищец определя допълнителен арбитър в срок от 30 дни от получаването на отговора на известието за арбитраж.

ЧЛЕН I.6

Представителство и съдействие

1. Страните се представляват пред арбитражния съд от един или няколко представители. Представителите могат да бъдат подпомагани от съветници или адвокати.
2. Всяка промяна на представителите или на техните адреси се съобщава на другата страна, Международното бюро и арбитражния съд. Арбитражният съд може по всяко време, по собствена инициатива или по искане на една от страните, да поиска доказателства за правомощията, предоставени на представителите на страните.

ГЛАВА II

СЪСТАВ НА АРБИТРАЖНИЯ СЪД

ЧЛЕН II.1

Брой арбитри

Арбитражният съд се състои от трима арбитри. Ако в своето известие за арбитраж страната ищец или в отговора си на известието за арбитраж страната ответник поиска това, арбитражният съд се състои от петима арбитри.

ЧЛЕН II.2

Назначаване на арбитри

1. Ако трябва да бъдат назначени трима арбитри, всяка от страните определя един от тях. Двата арбитри, назначени от страните, избират третия арбитър, който председателства арбитражния съд.
2. Ако трябва да бъдат назначени петима арбитри, всяка от страните определя двама от тях. Четиримата арбитри, назначени от страните, избират петия арбитър, който председателства арбитражния съд.

3. Ако в срок от 30 дни от определянето на последния арбитър, назначен от страните, арбитрите не са постигнали съгласие относно избора на председател на арбитражния съд, председателят се назначава от генералния секретар на Постоянния арбитражен съд.

4. За да се подпомогне изборът на арбитри за съставяне на арбитражния съд, се създава (и при необходимост се актуализира) примерен списък на лицата, които притежават квалификацията, посочени в параграф 6, като списъкът е общ за всички двустранни споразумения в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария, както и Споразумението между Европейския съюз и Конфедерация Швейцария относно здравето, (наричано по-нататък „Споразумението относно здравето“), Споразумението между Европейската общност и Конфедерация Швейцария относно търговията със селскостопански продукти, съставено в Люксембург на 21 юни 1999 г. (наричано по-нататък „Споразумението относно търговията със селскостопански продукти“), и Споразумението между Европейския съюз и Конфедерация Швейцария относно редовната финансова вноска на Швейцария за намаляване на икономическите и социалните различия в Европейския съюз, (наричано по-нататък „Споразумението относно редовната финансова вноска на Швейцария“. За целите на Споразумението Съвместният комитет приема и актуализира този списък с решение.

5. Ако една от страните не определи арбитър, генералният секретар на Постоянния арбитражен съд назначава този арбитър от списъка, посочен в параграф 4. Ако няма такъв списък, арбитърът се назначава чрез жребий от генералния секретар на Постоянния арбитражен съд измежду лицата, които са били официално предложени от едната или от двете страни за целите на параграф 4.

6. Лицата, които влизат в състава на арбитражния съд, са висококвалифицирани лица, със или без връзки със страните, които разполагат с многостранен опит и чиято независимост и липса на конфликт на интереси са гарантирани. По-специално, те имат доказан експертен опит в областта на правото и въпросите, обхванати от настоящото споразумение; те не приемат указания от никоя от страните и служат в качеството си на частни лица, като не приемат инструкции от никоя организация или правителство по въпроси, свързани със спора. Председателят на арбитражния съд също има опит в областта на процедурите за уреждане на спорове.

ЧЛЕН II.3

Декларации на арбитражите

1. Когато се разглежда назначаването на дадено лице за арбитър, това лице докладва за всички обстоятелства, които биха могли да породят основателни съмнения относно неговата непристрастност или независимост. От момента на назначаването и докато трае цялото арбитражно производство арбитърът незабавно съобщава на страните и на другите арбитражи за наличието на такива обстоятелства, ако той все още не е направил това.
2. Всеки арбитър може да бъде освободен от длъжност, ако са налице обстоятелства, които биха могли да породят основателни съмнения относно неговата непристрастност или независимост.
3. Дадена страна може да поиска единствено освобождаването от длъжност на арбитър, който е назначила, по причина, която ѝ е станала известна след това назначаване.
4. Ако даден арбитър не предприеме действия или ако е невъзможно *de jure* или *de facto* арбитърът да изпълнява своите функции, се прилага процедурата за освобождаване от длъжност на арбитражите, предвидена в член II.4.

ЧЛЕН II.4

Освобождение от длъжност на арбитра

1. Всяка страна, която желае освобождението от длъжност на арбитра, подава искане за освобождение от длъжност в срок от 30 дни от датата, на която е уведомена за назначаването на този арбитра, или в срок от 30 дни от датата, на която е узнала за обстоятелствата, посочени в член II.3.
2. Искането за освобождение от длъжност се изпраща до другата страна, до арбитра, чието освобождение е поискано, до другите арбитра и до Международното бюро. В него се посочват мотивите за искането за освобождение от длъжност.
3. Когато е отправено искане за освобождение от длъжност, другата страна може да приеме искането за освобождение от длъжност. Въпросният арбитра също може да се оттегли. Приемането или оттеглянето не предполага признаване на причините за искането за освобождение от длъжност.
4. Ако в срок от 15 дни от датата на уведомяване за искането за освобождение от длъжност другата страна не приеме това искане или въпросният арбитра не се оттегли, страната, която иска освобождението, може да поиска от генералния секретар на Постоянния арбитражен съд да вземе решение относно освобождението от длъжност.
5. Освен ако страните не се споразумеят за друго, в решението, посочено в параграф 4, се посочват причините за това решение.

ЧЛЕН II.5

Замяна на арбитър

1. При спазване на параграф 2 от настоящия член, ако по време на арбитражното производство е необходимо да се замени даден арбитър, се назначава или избира негов заместник в съответствие с процедурата, предвидена в член II.2, приложима за назначаването или избора на арбитъра, който следва да бъде заменен. Тази процедура се прилага дори когато една страна не е упражнила правото си да назначи или да участва в назначаването на арбитъра, който следва да бъде заменен.
2. В случай на замяна на арбитър процедурата се възобновява на етапа, на който заместеният арбитър е престанал да изпълнява функциите си, освен ако арбитражният съд не реши друго.

ЧЛЕН II.6

Освобождаване от отговорност

Освен в случаите на умишлено нарушение или груба небрежност, страните се отказват, доколкото е позволено от приложимото право, от всякакви действия срещу арбитрите за всяко действие или бездействие, свързано с арбитража.

ГЛАВА III

АРБИТРАЖНИ ПРОИЗВОДСТВА

ЧЛЕН III.1

Общи разпоредби

1. Датата на сформирание на арбитражния съд е датата, на която последният арбитър е приел назначението си.
2. Арбитражният съд гарантира, че страните се третират еднакво и че на подходящ етап от производството всяка от тях има достатъчна възможност да предяви правата си и да представи своята позиция. Арбитражният съд провежда производството по такъв начин, че да се избегнат забавяния и ненужни разходи и да се гарантира уреждането на спора между страните.
3. Освен ако арбитражният съд не реши друго, след като е изслушал страните, се организира заседание.
4. Когато една от страните изпраща съобщение до арбитражния съд, тя прави това чрез Международното бюро и едновременно с това изпраща копие до другата страна. Международното бюро изпраща копие от това съобщение на всеки един от арбитрите.

ЧЛЕН III.2

Място на провеждане на арбитраж

Мястото на провеждане на арбитража е Хага. Арбитражният съд може да заседава на всяко друго място, което счете за подходящо за разискванията си, ако това се налага поради изключителни обстоятелства.

ЧЛЕН III.3

Език

1. Езиците на производствата пред арбитражния съд са френски и английски език.
2. Арбитражният съд може да разпреди всички документи, приложени към исковата молба или към писмената защита, и всички допълнителни документи, представени по време на производството на оригиналния им език, да бъдат придружени от писмен превод на един от езиците на производството.

ЧЛЕН III.4

Искова молба

1. Страната ищец изпраща писмено исковата си молба на страната ответник и на арбитражния съд чрез Международното бюро в рамките на срока, определен от арбитражния съд. Страната ищец може да избере да счита своето известие за арбитраж, посочено в член I.4, за искова молба, при условие че то също така отговаря на условията, посочени в параграфи 2 и 3 от настоящия член.

2. Исковата молба включва следната информация:

- а) информацията, посочена в член I.4, параграф 3, букви б)–е);
- б) изявление за фактите в подкрепа на иска; и
- в) правните доводи, изтъкнати в подкрепа на иска.

3. Исковата молба се придружава, доколкото е възможно, от всички документи и други доказателства, посочени от страната ищец, или се позовава на тях. В случаите, посочени в член 10, параграф 3 от Протокола, исковата молба съдържа, доколкото е възможно, и информация относно необходимостта от сезиране на Съда на Европейския съюз.

ЧЛЕН III.5

Писмена защита

1. Страната ответник изпраща писмената защита на страната ищец и на арбитражния съд чрез Международното бюро в рамките на срока, определен от арбитражния съд. Страната ответник може да реши да счете отговора на известието за арбитраж, посочен в член I.5, за писмена защита, при условие че отговорът на известието за арбитраж отговаря и на условията по параграф 2 от настоящия член.

2. В писмената защита се дава отговор на точките в исковата молба, посочени в съответствие с букви а), б) и в) от член III.4, параграф 2 от настоящото допълнение. Писмената защита се придружава, доколкото е възможно, от всички документи и други доказателства, посочени от страната ответник, или се позовава на тях. В случаите, посочени в член 10, параграф 3 от Протокола, писмената защита съдържа, доколкото е възможно, и информация относно необходимостта от сезиране на Съда на Европейския съюз.
3. В писмената защита или на по-късен етап от арбитражното производство, ако арбитражният съд реши, че забавянето е оправдано от обстоятелствата, страната ответник може да предяви насрещен иск, при условие че арбитражният съд е компетентен по отношение на него.
4. Член III.4, параграфи 2 и 3 се прилагат за насрещен иск.

ЧЛЕН III.6

Арбитражна компетентност

1. Арбитражният съд се произнася по въпроса дали е компетентен въз основа на член 10, параграф 2 или член 11, параграф 2 от Протокола, или на член 14а, параграф 2 или параграф 4 от Споразумението.
2. В случаите, посочени в член 10, параграф 2 от Протокола, арбитражният съд има мандат да разглежда въпроса, предизвикващ спора, както официално е вписан за разрешаване в дневния ред на Съвместния комитет в съответствие с член 10, параграф 1 от Протокола.

3. В случаите, посочени в член 11, параграф 2 от Протокола, арбитражният съд, който е разгледал главното дело, има мандат да разгледа пропорционалността на оспорваните компенсаторни мерки, включително когато тези мерки са взети изцяло или частично в рамките на друго двустранно споразумение в областите, свързани с вътрешния пазар, в които участва Швейцария.
4. В случаите, посочени в член 14а, параграфи 2 и 4 от Споразумението, арбитражният съд има мандат да провери дали твърденията за затруднения са доказани и са причинени от прилагането на Споразумението.
5. Процесуално възражение, че арбитражният съд не е компетентен, се прави най-късно в писмената защита или, в случай на насрещен иск, в отговора. Фактът, че дадена страна е назначила арбитър или е участвала в неговото назначаване, не я лишава от правото да направи такова процесуално възражение. Процесуалното възражение, че спорът надхвърля правомощията на арбитражния съд, се прави веднага след като въпросът, за който се твърди, че надхвърля правомощията му, бъде повдигнат по време на арбитражното производство. Във всеки случай арбитражният съд може да допусне процесуално възражение, направено след изтичането на определения срок, ако счита, че закъснението е по основателна причина.
6. Арбитражният съд може да се произнесе по процесуалното възражение, посочено в параграф 5, или като го разглежда като предварителен въпрос, или в решението по същество.

ЧЛЕН III.7

Други писмени изявления

След като се консултира със страните, арбитражният съд решава какви други писмени изявления, освен исковата молба и писмената защита, страните трябва или могат да представят, и определя срок за представянето им.

ЧЛЕН III.8

Срокове

1. Определените от арбитражния съд срокове за съобщаване на писмените документи, включително исковата молба и писмената защита, не надвишават 90 дни, освен ако страните не се споразумеят за друго.
2. Арбитражният съд постановява окончателното си решение в срок от 12 месеца от датата на сформирването си. При изключителни обстоятелства, свързани с особени трудности, арбитражният съд може да удължи този срок с най-много три допълнителни месеца.
3. Сроковете, определени в параграфи 1 и 2, се съкращават наполовина в следните случаи:
 - а) по искане на страната ищец или на страната ответник, ако в срок от 30 дни от това искане арбитражният съд постанови, след изслушване на другата страна, че случаят е неотложен; или
 - б) ако страните се споразумеят за това.

4. В случаите, посочени в член 11, параграф 2 от Протокола, арбитражният съд взема окончателното си решение в срок от шест месеца от датата, на която са били съобщени компенсаторните мерки в съответствие с член 11, параграф 1 от Протокола.

5. В случаите, посочени в член 14а, параграфи 2 и 4 от Споразумението, арбитражният съд постановява окончателното си решение в срок от 6 месеца от датата на сформирването си.

ЧЛЕН III.9

Сезиране на Съда на Европейския съюз

1. В изпълнение на член 7 и член 10, параграф 3 от Протокола арбитражният съд сезира Съда на Европейския съюз.

2. Арбитражният съд може да сезира Съда на Европейския съюз по всяко време на производството, при условие че арбитражният съд е в състояние да определи достатъчно точно правната и фактическата обстановка по делото, както и правните въпроси, които повдига.

Производството пред арбитражния съд се спира, докато Съдът на Европейския съюз се произнесе.

3. Всяка страна може да изпрати мотивирано искане до арбитражния съд за сезиране на Съда на Европейския съюз. Арбитражният съд отхвърля такова искане, ако прецени, че условията за сезиране на Съда на Европейския съюз, посочени в параграф 1, не са изпълнени. Ако арбитражният съд отхвърли искането на някоя от страните за сезиране на Съда на Европейския съюз, той мотивира решението си в решението по същество.

4. Арбитражният съд сезира Съда на Европейския съюз с известие. Известието съдържа най-малко следната информация:

- а) кратко описание на спора;
- б) правния акт или актове на Съюза и/или спорната разпоредба или разпоредби от Споразумението; и
- в) понятието от правото на Съюза, което трябва да се тълкува в съответствие с член 7, параграф 2 от Протокола.

Арбитражният съд известява страните относно сезирането на Съда на Европейския съюз.

5. Съдът на Европейския съюз прилага по аналогия вътрешния процедурен правилник, приложим към упражняването на неговата компетентност да се произнеса по преюдициални запитвания относно тълкуването на Договорите и актовете на институциите, органите, службите и агенциите на Съюза.

6. Представителите и адвокатите, упълномощени да представляват страните пред арбитражния съд съгласно членове I.4, I.5, III.4 и III.5, са упълномощени да представляват страните пред Съда на Европейския съюз.

ЧЛЕН III.10

Временни мерки

1. В случаите, посочени в член 11, параграф 2 от Протокола, всяка от страните може на всеки етап от арбитражната процедура да поиска временни мерки, състоящи се в спирането на компенсаторните мерки.
2. В молбите по параграф 1 се излагат предметът на спора, обстоятелствата, които обуславят неотложността, както и фактическите и правните основания, които *prima facie* обосновават необходимостта от постановяване на поисканите временни мерки. В тях се съдържат всички налични доказателства и доказателствени искания в подкрепа на постановяването на временните мерки.
3. Страната, поискала временните мерки, изпраща молбата си в писмена форма до другата страна и до арбитражния съд чрез Международното бюро. Арбитражният съд определя кратък срок, в който другата страна може да представи писмено или устно становище.
4. В срок от един месец от подаването на молбата, посочена в параграф 1, арбитражният съд приема решение за спиране на оспорваните компенсаторни мерки, ако са изпълнени следните условия:
 - а) арбитражният съд е удовлетворен *prima facie* от основателността на делото, представено от страната, поискала временните мерки в своята молба;
 - б) арбитражният съд счита, че в очакване на окончателното му решение страната, поискала временните мерки, би понесла значителна и непоправима вреда, ако компенсаторните мерки не бъдат спрени; и

- в) вредата, причинена на страната, която иска постановяване на временни мерки, вследствие на незабавното прилагане на спорните компенсаторни мерки, надделява над интереса от незабавното и ефективно прилагане на тези мерки.
5. Спирането на производството, посочено в член III.9, параграф 2, втора алинея, не се прилага при производства по настоящия член.
6. Решението, взето от арбитражния съд в съответствие с параграф 4, има само временно действие и не засяга решението на арбитражния съд по съществото на делото.
7. Освен ако в решението, взето от арбитражния съд в съответствие с параграф 4 от настоящия член, не е определена по-ранна дата за прекратяване на спирането, спирането се прекратява, когато бъде взето окончателното решение съгласно член 11, параграф 2 от Протокола.
8. За да се избегнат съмнения, за целите на настоящия член се приема, че при отчитане на съответните интереси на страната, поискала временните мерки, и на другата страна арбитражният съд взема предвид интересите на физическите лица и икономическите оператори на страните, но това отчитане не е равнозначно на предоставяне на процесуална легитимация на такива физически лица или икономически оператори пред арбитражния съд.

ЧЛЕН III.11

Доказателства

1. Всяка страна предоставя доказателства за фактите, на които основава своя иск или своята защита.

2. По искане на една от страните или по собствена инициатива арбитражният съд може да потърси от страните съответна информация, която той счита за необходима и подходяща. Арбитражният съд определя срок, в който страните да отговорят на неговото искане.
3. По искане на една от страните или по собствена инициатива арбитражният съд може да потърси от всеки източник информация, която смята за подходяща. Арбитражният съд може също да потърси мнението на експерти, както прецени за подходящо и при спазване на ред и условия, договорени от страните, когато е приложимо.
4. Информацията, получена от арбитражния съд по настоящия член, се предоставя на страните и те могат да предоставят бележките си по нея на арбитражния съд.
5. След като потърси мнението на другата страна, арбитражният съд приема подходящи мерки, за да отговори на всички въпроси, повдигнати от една от страните по отношение на защитата на личните данни, професионалната тайна и законните интереси по отношение на поверителността.
6. Арбитражният съд определя допустимостта, относимостта и тежестта на представените доказателства.

ЧЛЕН III.12

Заседания на арбитражния съд

1. Когато трябва да се проведе заседание, арбитражният съд, след като се консултира със страните, уведомява страните достатъчно време предварително за датата, часа и мястото на заседанието.

2. Заседанията са открити, освен ако арбитражният съд, по своя инициатива или по искане на страните, при наличието на сериозни основания не реши друго.
3. Протоколът от всяко заседание се изготвя и подписва от председателя на арбитражния съд. Само този протокол е автентичен.
4. Арбитражният съд може да реши да проведе заседанието виртуално в съответствие с практиката на Международното бюро. Страните се уведомяват своевременно за тази практика. В тези случаи се прилагат параграф 1, *mutatis mutandis*, и параграф 3.

ЧЛЕН III.13

Бездействие

1. Ако в рамките на срока, определен в настоящото допълнение или от арбитражния съд, без да посочи основателна причина, страната ищец не е представила исковата си молба, арбитражният съд разпорежда приключването на арбитражното производство, освен ако има нерешени въпроси, по които може да е необходимо решение, и ако арбитражният съд счете това за целесъобразно.

Ако в рамките на срока, определен в настоящото допълнение или от арбитражния съд, без да посочи основателна причина, страната ответник не е представила своя отговор на известието за арбитраж или писмената си защита, арбитражният съд разпорежда продължаването на производството, без да счита, че това бездействие само по себе си представлява приемане на твърденията на страната ищец.

Втората алинея се прилага и когато страната ищец не представи отговор на насрещен иск.

2. Ако страна, надлежно призована да се яви в съответствие с член III.12, параграф 1, не се яви на заседание и не докаже достатъчна причина за неявяването си, арбитражният съд може да продължи арбитража.

3. Ако страна, надлежно приканена от арбитражния съд да представи допълнителни доказателства, не направи това в определените срокове, без да посочи достатъчна причина за това, арбитражният съд може да се произнесе въз основа на доказателствата, с които разполага.

ЧЛЕН III.14

Приключване на процедурата

1. Когато се докаже, че страните са имали разумна възможност да представят своите доводи, арбитражният съд може да обяви приключването на производството.

2. Арбитражният съд може, ако счете това за необходимо поради изключителни обстоятелства, да реши по собствена инициатива или по искане на някоя от страните да възобнови производството по всяко време, преди да вземе решението си.

ГЛАВА IV

РЕШЕНИЕ

ЧЛЕН IV.1

Решения

Арбитражният съд се стреми да взема решенията си с консенсус. Ако обаче се окаже невъзможно да се вземе решение с консенсус, решението на арбитражния съд се взема с мнозинство от арбитрите.

ЧЛЕН IV.2

Форма и действие на решението на арбитражния съд

1. Арбитражният съд може да взема отделни решения по различни въпроси по различно време.
2. Всички решения се постановяват в писмена форма и в тях се посочват мотивите, на които се основават. Те са окончателни и задължителни за страните.
3. Решението на арбитражния съд се подписва от арбитрите, съдържа датата, на която е взето, и мястото на арбитража. Международното бюро изпраща на страните копие от решението, подписано от арбитрите.

4. Международното бюро оповестява публично решението на арбитражния съд.

Когато оповестява публично решението на арбитражния съд, Международното бюро спазва съответните правила относно защитата на личните данни, професионалната тайна и законните интереси по отношение на поверителността.

Правилата, посочени във втора алинея, са еднакви за всички двустранни споразумения в областите на вътрешния пазар, в които участва Швейцария, както и за Споразумението относно здравето, Споразумението относно търговията със селскостопански продукти и Споразумението относно редовната финансова вноска на Швейцария. За целите на Споразумението Съвместният комитет приема и актуализира посочените правила с решение.

5. Страните се съобразяват незабавно с всички решения на арбитражния съд.

6. В случаите, посочени в член 10, параграф 2 от Протокола, след като получи становището на страните, в решението по същество арбитражният съд определя разумен срок, в който страните да се съобразят с решението му в съответствие с член 10, параграф 5 от Протокола, като взема предвид вътрешните процедури на страните.

ЧЛЕН IV.3

Приложимо право, правила за тълкуване, медиатор

1. Приложимото право се състои от Споразумението, правните актове на Съюза, на които се прави позоваване в него, както и всяка друга норма на международното право, от значение за прилагането на тези инструменти.

2. Арбитражният съд взема решение в съответствие с правилата за тълкуване, посочени в член 7 от Протокола.
3. Решенията, взети в миналото от орган за уреждане на спорове, по отношение на пропорционалността на компенсаторните мерки по друго двустранно споразумение измежду посочените в член 11, параграф 1 от Протокола, са обвързващи за арбитражния съд.
4. Арбитражният съд няма право да взема решения като медиатор или *ex aequo et bono*.

ЧЛЕН IV.4

Решение по взаимно съгласие или други причини за приключване на производството

1. Страните могат по всяко време взаимно да договорят решение на спора помежду им. Те съвместно съобщават всяко такова решение на арбитражния съд. Ако за решението се изисква одобрение съгласно приложимите вътрешни процедури на някоя от страните, това изискване се посочва в уведомлението, а арбитражното производство се спира. Ако не се изисква такова одобрение или при уведомяване за приключването на такива вътрешни процедури, арбитражното производство приключва.
2. Ако в хода на производството страната ищец писмено уведоми арбитражния съд, че не желае да продължи производството, и ако към датата, на която това съобщение е получено от арбитражния съд, страната ответник все още не е предприела никакви стъпки в производството, арбитражният съд издава разпореждане, с което официално отбелязва приключването на производството. Арбитражният съд взема решение относно разноските, които се поемат от страната ищец, ако това изглежда оправдано от поведението на тази страна.

3. Ако преди да бъде взето решението на арбитражния съд, арбитражният съд стигне до заключението, че продължаването на производството е станало безпредметно или невъзможно по каквато и да е причина, различна от посочените в параграфи 1 и 2, той информира страните за намерението си да издаде разпореждане за приключване на производството.

Първата алинея не се прилага, когато има нерешени въпроси, по които може да е необходимо да се вземе решение, и ако арбитражният съд прецени, че това е целесъобразно.

4. Арбитражният съд изпраща на страните копие от разпореждането за приключване на арбитражното производство или от решението, взето по взаимно съгласие между страните, подписано от арбитрите. Член IV.2, параграфи 2—5 се прилагат за арбитражни решения, взети по съгласие между страните.

ЧЛЕН IV.5

Поправка на решението на арбитражния съд

1. В срок от 30 дни от получаване на решението на арбитражния съд една от страните може, като уведоми другата страна и арбитражния съд чрез Международното бюро, да поиска от арбитражния съд да поправи в текста на решението си грешки в изчисленията, технически или печатни грешки или други грешки или пропуски от подобно естество. Когато счете такова искане за основателно, арбитражният съд извършва поправката в срок от 45 дни от получаването на искането. Искането няма суспензивно действие по отношение на срока, предвиден в член IV.2, параграф 6.

2. В срок от 30 дни от съобщаването на решението си арбитражният съд може по собствена инициатива да извърши корекциите, посочени в параграф 1.
3. Корекциите, посочени в параграф 1 от настоящия член, се извършват в писмена форма и представляват неразделна част от решението. Прилагат се член IV.2, параграфи 2—5.

ЧЛЕН IV.6

Хонорари на арбитражите

1. Хонорарите, посочени в член IV.7, са разумни, като се отчита сложността на делото, времето, които арбитражите му отделят, и всички други относими обстоятелства.
2. Създава се и при необходимост се актуализира списък на дневните възнаграждения и максималните и минималните часове, които са общи за всички двустранни споразумения в областите на вътрешния пазар, в които участва Швейцария, както и за Споразумението относно здравето, Споразумението относно търговията със селскостопански продукти и Споразумението относно редовната финансова вноска на Швейцария. За целите на Споразумението Съвместният комитет приема и актуализира този списък с решение.

ЧЛЕН IV.7

Съдебни разноски

1. Всяка страна поема собствените си разноски и половината от разноските на арбитражния съд.

2. Арбитражният съд определя своите разноски в решението по съществото на делото.

Тези разноски включват само:

- а) хонорарите на арбитрите, които се посочват поотделно за всеки арбитър и се определят от самия арбитражен съд в съответствие с член IV.6;
- б) пътните и други разходи, направени от арбитрите; и
- в) таксите и разходите на Международното бюро.

3. Разноските, посочени в параграф 2, са разумни, като се вземат предвид стойността на спора, сложността на спора, времето, което арбитрите и експертите, назначени от арбитражния съд, са му посветили, както и всички други относими обстоятелства.

ЧЛЕН IV.8

Депозит за разноски

1. В началото на арбитража Международното бюро може да поиска от страните да депозират еднаква сума като аванс за разноските, посочени в член IV.7, параграф 2.

2. По време на арбитражното производство Международното бюро може да поиска от страните допълнителни депозити, освен посочените в параграф 1.

3. Всички суми, които страните депозират в изпълнение на настоящия член, се изплащат на Международното бюро и се изплащат от него за покриване на действително направените разноси, включително по-специално хонорарите, платени на арбитрите и на Международното бюро.

ГЛАВА V

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

ЧЛЕН V.1

Изменения

Съвместният комитет може да приема с решение изменения на настоящото допълнение.
